

СПИСКИ ЗНАЧКОВИХ ТОВАРИШІВ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ПОЛКУ 1732 та 1737 рр.

З початком Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. розпочався процес формування нової соціальної еліти – козацької старшини, ядро якої становили тогочасні урядовці. Однак поряд з урядовою старшиною формувалася відособлений прошарок козацтва – так зване козацьке товариство. Як зазначає В. Панащенко, «це була перехідна ланка від рядових козаків до козацької еліти, своєрідний резерв, з якого окремі представники висувалися на урядові посади»¹. Поступово з ними закріпився термін «військове товариство». А за гетьманування І. Мазепи окрема ланка військового товариства, яка підпорядковувалась безпосередньо гетьману, відособилася у привілейовану верхівку тогочасного суспільства – бунчукове товариство.

Децю пізніше, з кінця XVII ст., у відособлений прошарок козацького товариства Гетьманщини виділилася полкова еліта, що не посідала жодного уряду, а об'єднувалася під малим полковим прапором (значком) – значкове товариство. Відповідно до тогочасної військової субординації це була нижча ланка знатного військового товариства, яка йшла після сотників та військових товаришів і підпорядковувалася безпосередньо полковникам чи Генеральній військовій канцелярії².

Володіння козацькими ґрунтами, що давало змогу відбувати військову службу власним коштом, слугувало головною підставою для здобуття чину значкового товариша. Зазвичай, до складу значкових потрапляли козаки із заможних родин, полкової і сотенної старшини, канцеляристів, міських урядовців, навіть вихідці з духовенства.

Основним обов'язком значкових товаришів залишалася військова служба, тож вони активно залучалися до військових походів. А також перебували у різних відрядженнях, комісіях тощо.

Спочатку кількість значкових у полках не регламентувалася і залежала від полкових потреб. Лише царський указ від 8 серпня 1734 року встановив певні обмеження. У десяти полках Гетьманщини мало бути не більше 420 значкових товаришів, у тому числі в Чернігівському – 50 чоловік.

Якщо до цього чин значкового товариша надавався полковниками, то відтепер це стало прерогативою Генеральної військової канцелярії чи Малоросійської колегії. А саме призначення відбувалося за атестатами від полковників і полкових канцелярій згідно з визначеною кількістю. Значкові товариші користувалися певними привілеями та зберігали перспективу підвищення до чину військового товариша або полкового урядовця³.

Останнім часом українська історіографія приділяє серйозну увагу елітним ґрупам суспільства, зокрема старшинській верстві. Історики досліджують персональний склад козацької верхівки, її правове становище, біографії, проводять генеалогічні розвідки. Серед опублікованих джерел варто відзначити старшинські реєстри 1736⁴, 1744⁵ та 1750⁶ років, списки бунчукових товаришів 1729⁷, 1733⁸ та 1736⁹ років, табель військових товаришів 1763 р¹⁰.

До уваги пропонуються списки значкових товаришів Чернігівського полку за ревізіями 1732 та 1737 років. Вони є не тільки найдавнішими за часом укладання, але й дають змогу прослідкувати, як вплинув указ 1734 р. на персональний та кількісний склад даного прошарку чернігівської полкової еліти.

Так, список з ревізії 1732 року налічує 60 осіб «значкового товариства», а також 4 «удови знатние змерших сотников знатного товариства». А вже після царського указу список з ревізії 1737 року налічує всього 37 осіб, з яких один (Семен Самойлович) – «умер». Цього разу інформація детальніша: окремо перелічені значкові, що «нине на лицо при полку» і ті, що не повернулись із походів. До того ж, для остан-

ньої групи у більшості вказано місце перебування або ж інші додаткові ознаки: «болен», «стар, нищ и не годен».

Публікація вказаних списків дасть змогу доповнити новими іменами, датами, фактами матеріали, що стосуються козацької старшини Чернігівщини.

Текст документів подається мовою оригіналу, згідно з нормами сучасного російського правопису, із збереженням усіх фонетичних та стилістичних особливостей оригіналу. Археографічне опрацювання здійснене на підставі правил передачі тексту кирилических документів XVI-XVIII ст. науково-популярним методом. Слова, що не прочитуються, позначені – [...].

Джерела та література:

¹ Панащенко В. Знатне військо товариства Гетьманщини // Україна в Центрально-Східній Європі. – № 1. – 2000. – С. 397.

² Панащенко В. Козацька старшина і знатні військові товариші // Україна – козацька держава. – Київ, 2004. – С. 580.

³ Панащенко В. Козацька старшина... – С. 580.

⁴ Репан О. Старшинський реєстр 1736 року // Дніпропетровський історико-археографічний збірник. – Випуск 2. – Дніпропетровськ, 2001. – С. 548-553.

⁵ Реєстр козацької старшини 1744 року. Публікація В. Сергійчука // Київська старовина. – 1992. – № 5. – С. 19-24.

⁶ Обрання Кирила Розумовського гетьманом. Публікація В. Сергійчука // Київська старовина. – 1993. – № 2. – С. 52-61.

⁷ Компут (списан в року 1729 марта 20) товариства бунчукового в полках рейменту гетманского найдуючихся // Київська старовина. – 1997. – № 5. – С. 34-47.

⁸ Ситий І. До історії українського війська: списки бунчукових товаришів та сотників 1733 р. // Сіверянський літопис. – 2000. – № 5. – С. 139-143.

⁹ Реєстр бунчукових товаришей по вѣдомостям с полков присланнымъ, котріє ннѣ в домах обрѣтаются. 1736 г. // Київська старовина. – 1997. – № 5. – С. 38-40.

¹⁰ Панащенко В. Військові товариші // Київська старовина. – 1998. – № 3. – С. 171.

КОМПУТ ПОЛКУ ЧЕРНИГОВСКОГО [1732 г.]¹

(//л.2)

Иван Домонтович
Остап Силич
Тимох Болбот
Федор Грембецкий
Стефан Шуба
Яков Вербицкий
Есиф Бакуринский
Иван Яценко
Иван Булавка
Федор Посудевский
Пантелей Мокриевич
Федор Молявка
Григорий Петрович
Григорий Корнецкий
Семен Пригара
Федор Кринкевич
Тимофей Тишинский
Федор Антонович
Евфим Столинец
Григорий Бабир
Яков Башковской зять
Дмитро Грек
Василь Бакуринский

¹ ЦДІАК України. – Ф. 51. – Оп. 3. – Спр. 19364. – Арк. 2–3. Титульна сторінка документа відсутня, назва вказана тільки на арк. 163, коли починається перелік посполитих.

Артем Рабуса
Иван Княжницький
Никифор Штих
Василь Звонкевич
Василь Круглик
Афанасий Петрунченко
Стефан Лионтович
Тимофей Сербинович
Федор Демидовский
Григорий Волинский (//л.2 зв.)
Петро Шрамковский
Филимон Богданович
Иван Кринкевич
Елисей Рашко
Федор Половецкий
Иван Плохута
Иван Чечель
Андрей Давидович
Петро Сущинский
Семен Самойлович
Савастиян Пашковский
Антон Бродовский
Семен Фасовец
Демьян Крупицкий
Семен Слуцкий
Иван Климович
Петро Кущинский
Павел Красовский
Андрей Дримайло
Василь Крачевский
Юрий Ерошевич
Василь Шаршановский
Василь Вишневецкий
Иван Данилович
Дмитрий Башкѣрец
Тарас Гулевич
Прокоп Исаенко

(//л.3)

Мария Тризничка
Пелагея Томариха
Парасковия Иосифова
Мария Михаловская

[РЕВИЗИЯ КОЗАКОВ ПОЛКУ ЧЕРНИГОВСКОГО 1737 г.]²

(//л.1) Полковник Владимир Измайлов болен
Полковой асаул Стефан Славатинский
За полкового хоружого Стефан Леонтович
За полкового писаря Василий Круглик
Полковой капелян Даниил Федорович

² ЦДІАК України. – Ф. 51. – Оп. 3. – Спр. 19372. – Арк. 1.)

Иосиф Гаврилович
Яков Колчевский
Петро Троцина
Василий Вишневецкий
Павел Мокриевич
Алексей Губаревский
Карп Половецкий
Евфим Кондратович
Яким Красковский
Павел Красовский
Яков Кривкович
Севастиан Лашковский
Василий Звонкевич
Андрей Давидович
Павел Масловский
Яков Титович
Василь Бакуринский
Семен Слуцкий

Итого значкових 18

(//л.1 зв.)

А именно:

Федор Антонович
Афанас Петрунченко – стар, нищ и не годен
Данил Врублевский
Артем Рабус
Александр Молявка – стар, нищ и не годен
Тимофей Тишинский
Григорий Жданович
Димитрий Башкерец – болен
Семен Самойлович – умер
Евстафий Силич – командирован дозорним полковим Сандурским
Тимофей Шуба – за комисара в Санкт-Петербурском полку
Иосиф Бакуринский – в комиссии Шипова

Иван Климович }
Филон Богданович } при капитану Болгакову

Иосиф Терпицкий }
Иосиф Терпицкий } сии оба в подчинии [...] при Александровичу
Михайло Зеневич – при форпосте любецком
Петр Шрамковский – в команде сотника

Итого 19

